

ISSN 2079-9969

Науковий вісник

Українського
науково-дослідного
інституту
пожежної безпеки

Науковий журнал

№ 1 (23), 2011

ISSN 2079-9969

НАУКОВИЙ ВІСНИК УкрНДІПБ

№ 1 (23), 2011

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Редакційна колегія:

головний редактор
канд. психол. наук
заст. головного редактора
канд. техн. наук
науковий редактор
д-р техн. наук
заступник наукового редактора
канд. техн. наук

д-р фіз.-мат. наук
д-р техн. наук
д-р техн. наук
д-р техн. наук
д-р техн. наук
д-р техн. наук
д-р хім. наук
канд. хім. наук
канд. хім. наук
канд. техн. наук
канд. техн. наук
канд. техн. наук
канд. техн. наук
канд. техн. наук
канд. техн. наук
канд. техн. наук
канд. фіз.-мат. наук
технічний редактор

Євсюков О.П.

Откідач М.Я.

Круковський П.Г.

Антопов А.В.

Акіншин В.Д.

Володарський Є.Т.

Губарев О.П.

Жартовський В.М.

Кашуба О.І.

Пашковський П.С.

Сушко В.О.

Білжун Д.Г.

Білошицький М.В.

Боровиков В.О.

Довбиш А.В.

Дунюшкін В.О.

Згуря В.І.

Коваленко В.В.

Ковалишин В.В.

Новак С.В.

Огурцов С.Ю.

Сізіков О.О.

Цапенко А.С.

Полуян П.В.

Заснований у 2000 році

Виходить 2 рази на рік

Засновник і видавець

Український науково-дослідний інститут
пожежної безпеки (УкрНДІПБ) МНС України

Журнал зареєстровано Державним комітетом
інформаційної політики України
Свідоцтво від 11.01.2000 серія КВ № 3943

Журнал внесено до Переліку фахових видань
у галузі технічних наук, в яких можуть публікува-
тись результати дисертаційних робіт на здобуття
наукових ступенів доктора і кандидата наук
Постанова ВАК України від 26.01.2011 № 1-05/1

У разі передрукування матеріалів письмовий
дозвіл УкрНДІПБ МНС України є обов'язковим

Рекомендовано до видання рішенням науково-
технічної ради УкрНДІПБ МНС України
Протокол від 28.07.2011 № 7

Адреса редакції:

01011, м. Київ, вул. Рибальська, 18

Телефони:

(+380 44) 280 3312; 280 2402; 280 1801

<http://firesafety.at.ua>

Підписано до друку 28.07.2011

Формат 60 × 84/8.

Наклад 200 прим.

ЗМІСТ

В.В. Ніжнік, С.Ю. Огурцов, А.В. Антонов
Застосування методу аналізу ієрархій при обґрунтуванні вибору водних вогнегасних речовин в системах пожежогасіння підкупольного простору культових споруд.

А.В. Антонов, В.В. Коваленко, Р.В. Климаць
Дослідження пожежі в торговельному центрі АТ «Нова лінія».

О.І. Бондар, Н.Ю. Голубцова, Ю.С. Лапшин
Технологія вилучення паливовмісних матеріалів із аварійних об'єктів ядерної енергетики.

О.В. Черневич, С.М. Малащенко, С.М. Палубець
Тушение пожаров в резервуарах с использованием системы оперативной врезки.

О.А. Демченко
Анализ условий обеспечения пожарной безопасности гибких экранированных шахтных кабелей.

В.О. Дунюшкін, С.Ю. Огурцов, А.В. Антонов, П.В. Пивовар, О.А. Семенцов
Дослідження з підвищення вогнегасної ефективності модулів порошкового пожежогасіння «Спрут».

В.О. Дунюшкін, С.Ю. Огурцов, С.З. Цимбалістий
Дослідження параметрів горіння модельних вогнищ класу А.

О.Н. Гайковая, В.В. Коваленко, А.О. Несенюк, О.В. Савченко
Некоторые аспекты сохранения огнезащитной эффективности вспучивающихся покрытий для металлических конструкций.

О.И. Кашуба, О.А. Демченко, Л.А. Муфель
Обеспечение взрывопожаробезопасности в шахтах при коротком замыкании в кабельных проходках.

О.В. Кириченко
Залежність вмісту неокисленого алюмінію в продуктах згоряння піротехнічних нітратно-алюмінієвих сумішей від співвідношення компонентів і зовнішнього тиску.

О.Є. Безуглов
Вплив занять з висотної підготовки на готовність рятувальників до ризику.

А.А. Король
Оценка гравитационного напора движущегося огнетушащего порошка в наклонной горной выработке.

CONTENTS

V. Nizhnik, S. Ogurtsov, A. Antonov
Application of hierarchies analyzing method in substantiation of the selection of water-based fire extinguishing substances for fire extinguishing systems for the protection of the spaces below cupolas of the religious erections.

A. Antonov, V. Kovalenko, R. Klimas
Research of the fire in the trade center of JSC "Novaya Liniya".

O. Bondar, N. Golubtsova, Yu. Lapshin
A technology for the extraction of fuel-containing materials from nuclear power objects upon emergency.

O. Chernevich, S. Malashenko, S. Palubets
Extinguishing of fires in reservoirs using a system for operative incision.

O. Demchenko
Analyzing of the conditions for the ensuring fire safety of flexible screened mine cables.

V. Dunyushkin, S. Ogurtsov, A. Antonov, P. Pivovarov, O. Sementsov
Researches for the raising fire extinguishing efficiency of "Sprut" dry chemical fire fighting modules.

V. Dunyushkin, S. Ogurtsov, S. Tsybalistyy
Research of burning parameters of class a model fire-seats.

O. Gaykovaya, V. Kovalenko, A. Nesenjuk, O. Savchenko
Some aspects of preservation of fire retardant efficiency of swelling coatings for metal constructions.

O. Kashuba, O. Demchenko, L. Mufel
Ensuring of explosion safety in mines at shortcut in cable trays.

O. Kirichenko
Dependency of non-oxidized aluminum content in burning products of pyrotechnic nitrate and aluminum mixtures on the components ratio and external pressure.

O. Bezuglov
Influence of exercises on height training upon readiness of rescuers to risk.

A. Korol
Estimation of the gravitational pressure of a moving dry chemical along an inclined mine working.

1
7
13
19
25
30
37
47
56
60
69
72

А.П. Ковалёв, И.И. Лехтман

Вопросы обеспечения взрывобезопасности квартир.

77

A. Kovalev, I. Lekhtman

Some matters concerned with the ensuring of explosion safety of flats.

В.В. Ковалишин

Квазистационарные процессы тепло-массопереносу під час пожеж у протяжних каналах.

82

V. Kovalishin

Quasi-stationary heat and mass transfer processes at fires in prolonged channels.

П.Г. Круковский, А.И. Ковалёв

Методика определения характеристики огнезащитной способности покрытий многопустотных железобетонных плит перекрытий.

87

P. Krukovskiy, A. Kovalev

A method for the determination of the characteristic of fire retardant capability of the coatings of multi-hollow ferroconcrete floor slabs.

О.В. Лазаренко

Анализ эффективности работы ствола РС-70 під час гасіння пожеж з тепловим випромінюванням понад 500 Вт/м².

102

A. Lazarenko

An analysis of the efficiency of functioning of "RS-70" fire-hose barrel at fighting fires with heat emission of over 500 W/m².

О.М. Мазилін, С.В. Новак, Л.М. Неведченко

Анализ методов оценивания огнезащитной способности материалов.

107

A. Mazilin, S. Novak, L. Nefedchenko

An analysis of methods for the estimation of fire retardant capability of materials.

В.В. Ніжнік, О.П. Гутник, О.О. Диннік

Вплив хімічного складу на дисперсність розпилю деяких водних вогнегасних речовин.

113

V. Nizhnik, A. Gutnik, A. Dynnik

Influence of the chemical composition on the dispersity of spraying of some water-based fire extinguishing substances.

С.В. Новак, Л.М. Неведченко, О.П. Якименко

Спосіб визначення вогнезахисної здатності вогнезахисних покриттів та облицювань для залізобетонних перекриттів.

118

S. Novak, L. Nefedchenko, Ye. Yakimenko

A method for the determination of fire retardant capability of fire retardant coatings and linings for ferroconcrete ceilings.

Н.И. Поступальский

Моделирование развития пожара в производственном цехе судостроительного завода.

122

N. Postupalskiy

Modeling of fire development in a production shop of shipyard.

Ю.П. Рак, В.М. Скомаровський, Т.Є. Рак

Моделирование слабоформализованных систем оцінювання дій пожежно-рятувальних підрозділів на автоматизованих складах.

126

Yu. Rak, V. Skomarovskiy, T. Rak

Modeling of slightly formalized systems for the estimation of the operations of fire and rescue divisions at automated storehouses.

С.В. Жартовський

Дослідження фізико-хімічних властивостей водної вогнегасної речовини ФСГ-2 і механізму її вогнегасної дії під час гасіння пожеж класу А.

132

S. Zhartovskiy

Research of physical and chemical properties of "FSG-2" water-based fire extinguishing substance and the mechanism of its fire-extinguishing action at extinguishing of class A fires.

В.М. Жартовський, С.В. Жартовський, Є.Ю. Шеверєв

Експериментальні дослідження поглинання водних розчинів антипіренів при просоченні торцевих та бокових граней стандартизованих зразків деревини.

143

V. Zhartovskiy, S. Zhartovskiy, Ye. Sheverev

Experimental researches of absorption of water-based solutions of fire retardants while impregnating front and side edges of standard wood specimens.

В.І. Згуря, Є.Ю. Шеверєв, С.А. Ткач

Аспекти застосування методичних рекомендації з оцінки придатності нестандартизованих методик випробувань у сфері пожежної безпеки.

150

V. Zgurya, Ye. Sheverev, S. Tkach

Some aspects of application of the methodical recommendations for the estimation of the adaptability of non-standard methods of tests in the sphere of fire safety.

УДК 004.3:614.842.86

Ю.П. Рак, д-р техн. наук, В.М. Скомаровський, Т.Є. Рак, канд. техн. наук

МОДЕЛЮВАННЯ СЛАБОФОРМАЛІЗОВАНИХ СИСТЕМ ОЦІНЮВАННЯ ДІЙ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НА АВТОМАТИЗОВАНИХ СКЛАДАХ

Розроблено математичну модель і методику оцінювання успішності дій пожежних та аварійно-рятувальних підрозділів під час гасіння пожеж на автоматизованих складах великих підприємств.

Ключові слова: система управління пожежно-рятувальними підрозділами; система масового обслуговування; стохастична мережева модель.

Yu. Rak, Dr. of Sc. (Eng.), V. Skomarovskiy, T. Rak, Cand. of Sc. (Eng.)

MODELING OF SLIGHTLY FORMALIZED SYSTEMS FOR THE ESTIMATION OF THE OPERATIONS OF FIRE AND RESCUE DIVISIONS AT AUTOMATED STOREHOUSES

A mathematical model and a method of estimation of the successfulness of the operations of fire and fire and rescue divisions at fire extinguishing at automated storehouses of large plants has been developed.

Keywords: control system for fire rescue units; system of Queuing; stochastic network model.

Сталий економічний розвиток держави чи суспільства забезпечується множиною складових, з поміж яких чільне місце належить цивільному захисту. Оцінка стану дій учасників процесу забезпечення на належному рівні умов цивільного захисту характеризує ефективність функціонування підприємств в умовах глобальної інформатизації. Цивільний захист включає в себе одну із головних складових – це проектування високоефективних систем оцінювання дієздатності пожежно-рятувальних підрозділів при ліквідації пожежі на підприємствах. Досягнути системності в підходах можливо лише до умов моделювання високоефективних систем оцінки дій учасників процесу ліквідації пожеж на підприємствах, з врахуванням скінченої множини чинників, пізнання та встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ними.

Розв'язанню наукових проблем з проектування складних систем управління пожежно-рятувальними підрозділами здатних ефективно ліквідувати пожежу на підприємствах присвячено роботи [2–4]. Створено відповідний нормативний документ [1], який регламентує часові характеристики надзвичайної ситуації, тощо. Водночас, не в повній мірі проводять роботи з проектування систем дій пожежника-рятувальника при ліквідації пожеж на підприємствах.

На сьогодні не в повній мірі синхронізується нормативно-правова база, здатна забезпечити оптимізацію часових інтервалів в управлінні інформаційними матеріально-технічними та людськими ресурсами щодо забезпечення чіткої взаємодії всіх учасників процесу ліквідації пожежі чи надзвичайної ситуації на підприємстві. Окремі наукові праці [4] свідчать про необхідність організації масштабних та системних досліджень щодо розробки методології моделювання високоефективних систем оцінки дій пожежно-рятувальних підрозділів.

Мета роботи полягає в розробці моделей високоефективних систем оцінювання дій пожежно-рятувальних підрозділів на підприємствах в умовах глобалізації.

Розглянемо систему «пожежно-рятувальні підрозділи – підприємство з об'єктами у вигляді автоматизованого складу, що потерпають від пожежі» як систему масового обслуговування.

Приймемо, що число учасників ліквідації пожежі на відповідних об'єктах відповідає існуючим нормативним документам. А також враховуючи те, що тактико-технічні характеристики пожежної та аварійно-рятувальної техніки перевищують фізичні можливості рятувальника при виконанні ним оперативно-рятувальних робіт (включаючи розгортання техніки) при гасінні пожежі залучається особовий склад інших підрозділів, що також прибувають на пожежу. Це враховується при визначенні кількості пожежних підрозділів, необхідних для виконання оперативно-рятувальних робіт.

Кількість пожежних підрозділів N визначається за формулою (1):

$$N = \frac{1}{t_B}, \quad (1)$$

де $t_B = F(T_B)$;

T_B – випадкова величина інтервалу часу надходження в потоці пожежних підрозділів, яка визначається:

$$T_B = t_n + t_T + t_{np}, \quad (2)$$

де t_n – часовий інтервал від початку виникнення пожежі до сповіщення про неї в оперативно-диспетчерську службу;

t_T – часовий інтервал збору особового складу по тривозі;

t_{np} – часовий інтервал прибуття оперативно-рятувальних підрозділів на пожежу.

Крім цього, T_B відповідає показниковому закону розподілу з параметром $\mathfrak{Z}_p$, як:

$$f(t) = \mathfrak{Z}_p e^{-\mathfrak{Z}_p t}. \quad (3)$$

Одним із важливих факторів впливу на час ліквідації пожежі є тривалість розгортання оперативно-рятувальних підрозділів, яка визначається як інтенсивність розгортання $\mathfrak{Z}_p$ у вигляді:

$$\mathfrak{Z}_p = \frac{1}{t_{cp}}, \quad (4)$$

де t_{cp} – середнє значення часового інтервалу розгортання оперативно-рятувальних підрозділів, що є випадковою величиною і описується наступною залежністю:

$$f(t) = \mathfrak{Z}_p e^{-\mathfrak{Z}_p t}; \quad (t > 0). \quad (5)$$

Параметр $\mathfrak{Z}_p$ розраховується виходячи з умови розгортання необхідної кількості пожежних машин мінімальною кількістю особового складу оперативно-рятувального підрозділу.

У процесі гасіння пожежі визначена кількість поданих стволів діють як один ствол, що можна представити у вигляді функції $\mathfrak{Z}_c = \lambda(n)$, де $\mathfrak{Z}_c$ – інтенсивність елементарного потоку вогнегасних речовин для гасіння пожежі, n – кількість засобів пожежогасіння, що одночасно приймають участь при гасінні пожежі на об'єкті.

Часовий інтервал гасіння пожежі є випадковою величиною, що описується залежністю у вигляді степеневі функції:

$$f(t) = \mathfrak{Z}_1 e^{-\mathfrak{Z}_1 t} = K \mathfrak{Z}_1 e^{-K \mathfrak{Z}_1 t} \quad \text{за } t > 0, \quad (6)$$

де $\mathfrak{Z}_1$ – інтенсивність гасіння пожежі одним засобом пожежогасіння;
 K – кількість стволів, необхідних для гасіння пожежі, тоді:

$$\mathfrak{Z}_1 = \frac{1}{K_1 t_c}, \quad (7)$$

де t_c – середнє значення часового інтервалу (визначається експериментальним шляхом).

Часовий інтервал охолодження T_{ox} об'єкта є також випадковою величиною, яка піддається степеневій функції і описується залежність:

$$f(t) = \mathfrak{Z}_{ox} e^{-\mathfrak{Z}_{ox} t} = K_{ox} \mathfrak{Z}_{ox} e^{-K_{ox} \mathfrak{Z}_{ox} t} \quad \text{за } t > 0, \quad (8)$$

де $\mathfrak{Z}_{ox}$ – інтенсивність охолодження одним засобом подавання охолоджувальної речовини;
 K_{ox} – кількість засобів подавання охолоджувальної речовини, тоді:

$$\mathfrak{Z}_{ox} = \frac{1}{K_{ox} t_{ox}}, \quad (9)$$

де t_{ox} – середній часовий інтервал охолодження об'єкта.

Гасіння пожежі та охолодження об'єкта здійснюється негайно після розгортання пожежної та аварійно – рятувальної техніки.

Дуже важливою характеристикою об'єкта є ще й часовий інтервал його перебування в зоні пожежі до руйнування. Цей інтервал також є випадковим і піддається степеневому розподілу з параметром μ :

$$\mu = \frac{1}{t_p}, \quad (10)$$

де $t_p = M(T_p)$;

T_p – часовий інтервал до руйнування об'єкта.

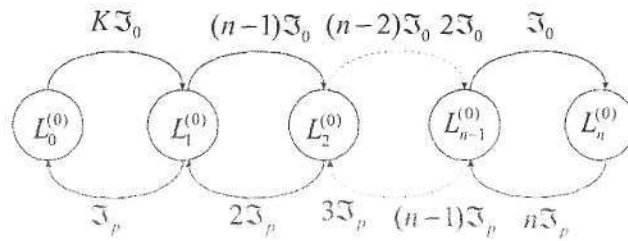
Враховуючи те, що об'єкт який ми розглядаємо є автоматизованими складськими приміщеннями великого підприємства, розглянемо його як систему масового обслуговування (в подальшому будемо називати Система). Така Система представляє собою накопичувач з обмеженим терміном обслуговування замовлень.

Кількість місць K_μ у накопичувачі рівна сумі кількості пожежних підрозділів K_n необхідних для гасіння пожежі K_n та охолодження об'єкта K_{ox} :

$$K_\mu = K_n + K_{ox}. \quad (11)$$

Система масового обслуговування, яка моделює оперативну – рятувальні та пожежі підрозділи, що прибувають на пожежу, представляє собою n -канальну Систему без черги з деякою інтенсивністю обслуговувати $\mathfrak{Z}_0$.

Граф переходів такої n -канальної системи можна представити у вигляді (рис. 1):

$L_0^{(0)}$ – система вільна від заявок; $L_1^{(0)}$ – у системі є одна заявка; $L_n^{(0)}$ – у системі є n заявок.

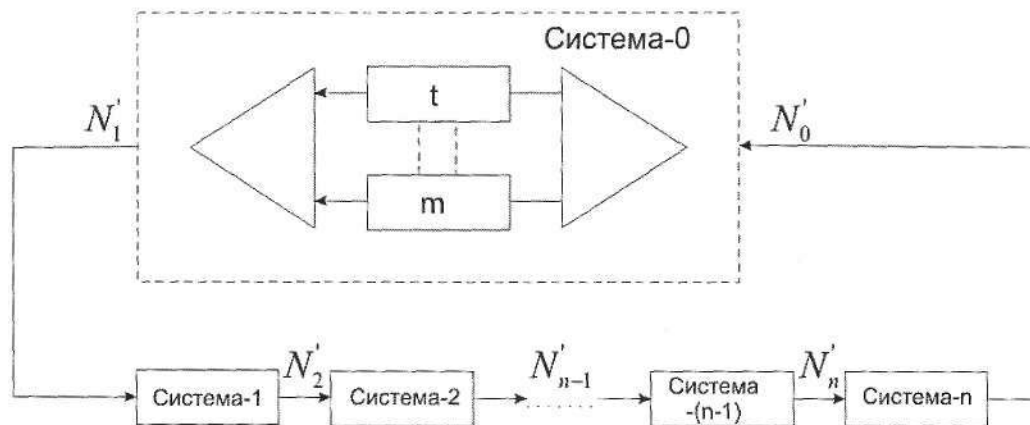
Рисунок 1 – Граф переходів Системи (станы Системи нумеровані по числу заявок, які знаходяться у ній)

Ймовірнісний стан такої Системи описується системою алгебраїчних рівнянь:

$$\left. \begin{aligned} n\lambda_p C_0^{(0)} &= \lambda_p C_1^{(0)} \\ \left((n-1)N_0 + \lambda_p \right) C_1^{(0)} &= n\lambda_p C_0^{(0)} + 2\lambda_p C_2^{(0)} \\ \left((n-2)N_0 + 2\lambda_p \right) C_2^{(0)} &= (n-1)N_0 C_1^{(0)} + 3\lambda_p C_3^{(0)} \\ \dots & \\ (N_0 + (n-1)) C_{n-1}^{(0)} &= 2N_0 C_2^{(0)} + n\lambda_p C_n^{(0)} \end{aligned} \right\} \quad (12)$$

де $\sum_{i=1}^n C_i^{(0)} = 1$.

Спільну роботу системи масового обслуговування в контексті «пожежні та аварійно-рятувальні підрозділи – підприємство (об’єкт – автоматизований склад), що потерпає від пожежі», можна представити у виді стохастичної мережевої моделі (рис. 2).

n – число об’єктів, в яких виникла пожежа;
 m – кількість пожежних та аварійно-рятувальних підрозділів необхідних (згідно нормативів) на ліквідацію пожежі на $m = \sum_1^l m_j$, j -му об’єкті.

Рисунок 2 – Схеми функціонування Системи (пожежні та аварійно-рятувальні підрозділи – об’єкт (автоматизований склад)) у вигляді стохастичної мережі

Висновок

Запропонована математична модель та методика оцінювання успішності дій пожежних та аварійно – рятувальних підрозділів при ліквідації пожежі та об'єктах, що представляють собою автоматизований склад великого підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. ДСТУ 2272. Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять.
2. Клюс П.П. та ін. Пожежна тактика: Підручник. – Харків: Основа, 2002. – 592 с.
3. Рак Ю.П., Зачко О.Б. Оцінка стану життєдіяльності регіонів України: інтегрований підхід // Пожежна безпека: Збірник наукових праць. – Львів: ЛДУБЖД, УкрНДІПБ, 2008. – № 13. – С. 86–90.
4. Кулешов М.М. Про деякі аспекти взаємодії та координації дій під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій // Організація управління в надзвичайних ситуаціях: X Науково-практична конференція. – Київ: ІДУЦЗ, 2008. – С. 36–43.
5. Коршунов Ю.М. Математические основы кибернетики. – М.: Энергоиздат, 1987. – 496 с.
6. Кристофилес Н. Теория графов: алгоритмический подход. – М.: Мир, 1978. – 327 с.
7. Молчанов А.А. Моделирование и проектирование сложных систем. – К.: Вища школа, 1988. – 359 с.

